



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

55. De Exemplo & Probationibus à Comparatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

cum vulneribus reuertentes, manifesta quadam sui sanguinis voce, certisque loquuntur indicijs, grauium se certaminum subijlle confictum.

(Tum infertur Apodosis.)

Discant homines hospitalia seruare iura, & ex aurbus cognoscant, quid religionis hospitibus sit deferendum, quod obsequium deputandum.

Vbi paulò longius ducuntur parabolæ, colligunturq; acutius: tunc in imaginem, & emblemata efformantur, quale est illud ex Aeliano. Si velis salutem leuiori damno emptam exprimere, cum hoc lemmate: *No peream peccat, vel pro tota pars bene deperditur*, pinge Orcynum sibi vulnus inferentem, vt hamum quo tenetur, eiciat.

Emblama
de Orcyno
pisce.

Piscis est Cetaceus, qui natura, non arte, quæ sibi maximè conducunt, intelligit. Itaque si quando hamo captus, & confixus fuerit, primùm quidem luctatur quatum potest, vt expellat, quod si minimè facere possit, vulnus secat magis luculèrum, & corporis damno, se ab hamu molestia, capturaque expedit.

Hoc faciunt qui vitam, & salutem leuioribus redimunt detrimentis. Sic plerumq; vbi non suppetunt ex historia, sumuntur ex fabulis, & apologis, quæ plurimum habent venustatis, vt ad hanc sententiam illustrandam, *Mendacium cauda nigrescit*, Simij parabola.

Simia elegans parabola.

Mercatores in nauì Atticam legebant, cum simiolis, vt fieri asolet, lufitantes, cum ecce grauis tempestas, & præfens naufragium. Iamque disiectis, & fluitantibus pene omnibus, habat in vadis simius. Hunc Delphinus pusionem ratus, simulque miseratione ductus, qua in homines commoueri solet, blandissimè defert humeris ad portum. Iam in cōspectu erat Piræus, & tædium laboris falebant sermonibus. Simius de suo genere interrogatus, se Ciuem Atheniensem, & nobilem, & luculentis opibus prædicat. Postremò cum quaereretur ab eo, an Piræum nosset (erat autem portus Athenensis infantissimo cuique notus) Noui, inquit, noui, optimus ille est mihi amicus; & summus, ac imprimis familiaris. Delphinus tam impudenti mendacio offensus, vanum simiolum aquis suffocandum reliquit.

Aristot.
Rb. li. 2. ca.
39.

Nec minus venustatis habet ea, quæ referuntur ab Aristotele inter probationis orationis exempla, qua Aesopus fertur apud Samios, virum Reipublicæ Principem, repetundarum

accersitum, in summo capitis discrimine defendisse.

Vulpes, inquit, dum flumen transiret, in quandam voraginem, rapido aquarum cursu detrusa est, cumque illinc non posset emergere, diu afflicta, & a caninis muscis stimulatam iacuit, cum ecce Erinaceus fortè transiens, misericordia commotus, quatit a vulpe, an illas caninas muscas auferret, vt miseram molestia expeditet. Minimè, inquit, quas enim vides caninae muscæ, iam mei sanguinis plenæ sunt, eoque paruo contentæ: Si verò eas abstuleris, alia venient famelicæ, quæ reliquum sanguinem ebibent. Sic etiam (inquit ille) viri Samij; hic quidem homo nihil amplius volædit, est enim diues: si verò huc interficiatis, succedent alij esurientes, qui vos, & vestras fortunas penitus exsurgent.

Hanc probationum suauitatem Aristoteles iure commendat, quarum tanta vis est, vt, quod ab oratore potissimum spectatur, persuadent simul, & delectent. Hæc me causa impulit, vt quod ad delicias, & ornamenta eloquentiæ maximè facere existimabam, multas leuissimarum iconum centurias in vnum volumen coagmentarem, quod opus diu à me postulatum, tandem in publicam utilitatem emisi.

De exemplo, & probationibus à comparatis.

CAPVT LV.

Pologos, quos in Parabolis enumerauimus, nonnulli cum exemplis confundunt, inter quos etiam est Aristoteles libr. 2. Rhetor. cap. 39. Nam exemplorum duo facit genera. Vnum quod rerum præteritarum expositionem habet: alterum, quod ab ipso oratore factum est, & excogitatum. Malo tamen exemplum cum Cicerone definire, facti alicuius, vel dicti, cum certi auctoris nomine expositionem, quo fit, vt exempla communius appellentur: quæ ex hominum vita expressa sunt, facta vero ab oratore, vt fabulæ, apologi potius & parabolæ nomenclantur.

Cicero. 2.
Rhetor.

Exemplorum autem ratio, licet minus habeat ingenij, & iucunditatis, quam iste parabolæ delicia, tamen si rectè fiat, grandis est, & ad persuadendum efficax, cum præfer-

tim

tim omnes facilius ducamur exemplis, quam verbis, quibus ad incitamenta virtutis adduntur stimuli non mediocres.

Hier. 2. de Spect. Quemadmodam enim, ut ait D. Hieron. si qui laborant oculis, spongiis, ac vestium cyaneo calore pannos tenentes, frequenter in ea intueantur; ex eo colore nonnullum capiunt morbi leuamen: sic qui hominis clementissimi, & humanissimi imaginem præ oculis habent, & in hac assidue oculos defigas, etiam si millies abundet ira mentis oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens, perfectam consequeris sanitatem, puramque animi philosophiam, ac tranquillitatem.

Ex quo profecto apparet exempli magni esse æstimanda.

Colliguntur autem, vel à pari, vel à maiori ad minus, vel quod frequentissimum est, à minori ad maius. A pari sic vsus est Seneca:

Bona mens omnibus patet: omnes ad hoc sumus nobiles. Nec rejicit quenquam Philosophia, nec eligit: omnibus licet. Patricius, Socrates non fuit. Cleantes, aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus: Platonem non accepit nobilem Philosophia, sed fecit. Quid est, quare desperes te posse fieri parem? Omnes hi maiores tui sunt, si te illis geris dignum. Item. Cæterum si propterea Liber, Deus, quod vitem demonstravit, malè cum Lucullo actum est, qui primus Cerasa ex Ponto Italiæ promulgavit, qui non est propterea consecratus, ut nouæ frugis auctor, quia inuentor, & ostensor.

Pergit, & insectatur Ethnicos, qui non in pari honore cum Dijs posuerint, qui nequam factis erant inferiores. Quis ergo damnatus, quorum Collegas adoratis? quot potiores viros apud inferos reliquistis? Aliquem de sapientia Socratem, de iustitia Aristidem, de militia Themistoclem, de sublimitate Alexandrum, de felicitate Polycratem, de copia Cræsum, de eloquentia Demosthenem. Quis ex illis Dijs vestris gratior, & sapientior Catone? iustior, & militarior Scipione? quis sublimior Pompeio? felicior Sylla? copiosior Crasso? eloquentior Tullio? Ad summam concludit, a quæ Deos illos, ac cæteros assumendos.

Ducuntur à maiori, cum ostendimus, aut licere nobis parua, cum aequalibus nostris maiora permilla sunt, aut posse pati, vel facere

quidpiam leuius, qui gratius antea gesserunt, & similia, qualia sunt ista:

Noli tam esse iniustus, ut cum tui fontes, vel inimicis tuis pateant, nostros riuulos etiam amicis putes clausos esse oportere.

Ad hunc ipsum locum pertinent oratoriarum gradationes, ut:

Neque verò se populo solum tradidit, sed etiam Senatui, neque Senatui modò, sed etiã præsidij publicis, neque ijs solum, verum etiam eius potestati, &c.

Sed videndum est, ut quæ comparantur, eiusdem sint generis, neque enim qui potest grauissime, copiosissimeque de omni re disserere, idèd dicitur posse natare, cum sit quidpiam in natura rei minus.

Frequentiora sunt, quæ à minori ad maius ducuntur argumenta. Sic Lactantius à sphaera Archimedès, Dei prouidentiam probat.

An Archimedès Siculus, concauo arcu, similitudinem mundi, ac figuram potuit machinari, in quo ita solem, & lunam composuit, ut inæquales motus, & celestibus similes, conuersionibus singulis, quasi diebus efficerent, & non modò accessus solis, & recessus, vel incrementa diminutionesque Lunæ, verum etiam stellarum, vel errantium, vel vagarum dispares cursus, orbis ille dum vertitur, exhiberet: Deus ergo illa vera non potuit machinari, & efficere, quæ potuit solertia hominis imitatione simulare?

Quo in genere est illud Ciceronis maxime figuratum.

Quod enim frerum? quem Euripum: tot motus, tantas, tam varias putatis habere agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos astus habet ratio comitiorum?

Et Demosthenes nefarium esse probat Androtionis nomen in sacris vasis inscribi, quod ne in templum quidem eum ingredi, ob flagitia, & libidines leges sinant:

Καὶ οὐ τὸ σῶμα ἢ τὰ ἡρώεα, ἀλλὰ τὸ ὄνομα οἱ νόμοι εἰς τὰ ἱερά εἰστέθειται, τὸ τῆς τοῦ νομα ὄνομα οἱ τοῖς ἱεροῖς, ἐπὶ τῶν φιάλων ἐπιγεγραμμένον ἐστίν;

De inductione.

CAPVT LVI.

Inductio, quæ ab Aristotele ἐπαγωγή nominatur, locupletissimum est similitudinis genus, in quo varia similia coarctantur ad aliquam

Bb ; pro-

Pro Mil.

Lact. l. 5. de origin. err. c. 5.

Hier. 2. de Spect.

Exempli via.

Sen. ep. 44.

Tertul. in Apoc. 6. II.

Cic. pro Muran.